
MONOGRAFIES I RECERQUES

Joan Mañé: la nació i l'Estat des de la premsa

Jordi Bou Ros

HISTORIADOR

ABSTRACT

La biografia esdevé un element imprescindible per entendre un temps, una societat i una manera de ser. La de Joan Mañé i Flaquer ens ajuda a cercar aquests elements en la relació i el lloc que va ocupar Catalunya dins de l'Espanya liberal. Però també és la lectura dels mitjans de comunicació com a element de difusió ideològica de primer ordre i de com es va començar a constituir en una empresa de caràcter capitalista, en un moment en què el debat polític comença a sortir dels reduïts cenacles d'una petita minoria de persones.

Paraules clau: Biografia, Joan Mañé i Flaquer, Catalanisme, periodisme, descentralització, nació, política, cultura.

ABSTRACT

The biography becomes an indispensable element in order to understand a time, a society and a way of being. That of Joan Mañé i Flaquer helps us to find these elements in the relationship and the position taken by Catalonia in liberal Spain. But it is also a new reading of the media as an element of ideological diffusion of the first order and how it came to transform itself into a capitalist style business, at a time when political debate was starting to spread from the previously limited circles of a small minority.

Key words: Biography, Joan Mañé i Flaquer, Catalanism, journalism, decentralization, nation, politics, culture.

L'hem oblidat massa aviat». Amb aquesta frase Guillem Graells va obrir una conferència el 1903.¹ Aquesta frase té molt més de reivindicatiu que un record per un dels personatges més significatius del segle XIX. Transportat als nostres dies aquesta idea està en plena vigència. Moltes de les personalitats més destacades del nou-cents han quedat en el més absolut oblit.

Ara volem redescobrir un d'aquests personatges quasi oblidats, que tot i la seva importància gairebé no se n'han fet estudis en els nostres dies. Fem referència a Joan Mañé i Flaquer. El motiu del seu oblit es pot començar a percebre en els darrers anys de la seva vida. Els seus coetanis el van començar a deixar de racó quan el catalanisme de finals de segle va fer una catarsi col·lectiva, deixant en el més absolut ostracisme tots aquells catalanistes de primera fornada que van començar a formar un pensament de caràcter polític com a element identitari d'una nació sense Estat, Catalunya.² Si Mañé és desconegut per la majoria de nosaltres, molt més ho són els seus primers anys de vida professional, en què es va anar formant el seu pensament.³ Fem referència al període de 1823 al 1868. Aquesta situació ha comportat, sobretot amb l'arribada de l'historicisme marxista i el catalanisme d'esquerres, que ell, com molts altres, desaparegués de les pàgines principals de la història del catalanisme, o en tot cas és mencionat d'una manera residual i la seva obra desvirtuada o mal interpretada.⁴

Parlar de Joan Mañé en tan poques línies esdevé un treball molt difícil. Un personatge polièdric, interessat per tot el que el rodejava: ciència, política,

¹ Guillermo GRAELL, *D. Juan Mañé y Flaquer, su biografía leída por D. Guillermo de Graells en la sesión necrológica que el Fomento del Trabajo Nacional dedicó a la memoria de tan esclarecido patricio*, 1903, Barcelona.

² A tall d'exemple, el llibre de Duran i Ventosa no cita Mañé ni molts dels seus companys com a iniciadors del projecte regionalista.

³ Abraham MOHINO, «La crítica literària de Joan Mañé i Flaquer al Diario de Barcelona», dins d'*El segle XIX romàntic. Actes del col·loqui sobre Josep Yxart i el seu temps*, Diputació de Tarragona, 2000, Tarragona; i «Els anys de la crítica dramàtica de Joan Mañé i Flaquer», dins del butlletí de l'Institut d'Estudis Catalans, *Llengua&literatura*, n. 10, Barcelona, 1999.

⁴ Josep TERMES i Agustí COLOMINES, *Patriotes i resistens. Historia del primer catalanisme*, Barcelona, 2003, p. 97 i 193; Jordi SOLÉ i TURA, *Catalanismo y revolución burguesa*, p.72-77; Pedro GONZÁLEZ CUEVAS, *Historia de las derechas españolas*, p.190; Carlos SECO SERRANO, *Historia del conservadurismo español*, p. 227.

urbanisme, cultura, antropologia, sociologia, etc., com el va definir Tarín-Iglesias.⁵ Joan Mañé i Flaquer va néixer a la població costanera de Torredembarra el setembre del 1823.⁶ De família de petits comerciants i políticament liberals, es va traslladar a Tarragona davant la por de les amenaces dels seguidors del pretendent carlí.⁷ De molt jove va incorporar-se a les files de la Milícia Nacional.⁸ I seria precisament en aquest període quan va començar a descobrir què era Catalunya, gràcies als poemes de Lo Gayter del Llobregat. Acabada la guerra es va traslladar a Barcelona, on va començar a relacionar-se amb els joves lletraferits romàntics, que començaven a destacar per la seva lluita contra els romàntics de la primera fornada. Va cursar estudis de ciències a les aules de la Junta de Comerç; va fer de professor a l'Institut Barcelonès, a l'Institut de Segon Ensenyament (avui en dia, Jaume Balmes) i a la universitat.⁹ També molt aviat es va anar vinculant amb diferents editorials de la ciutat. Tot i que les seves primeres vinculacions van estar relacionades amb revistes o diaris de caràcter progressista, com va ser el cas d'*El Ángel Exterminador* i *El Genio*, molt aviat, sobretot amb el guiatge de Pau Piferrer, va començar a fer un gir copernicà i s'englobà en els corrents conservadors. De la revolta social, seguidor com era del socialista utòpic francès Fourier,¹⁰ va passar a defensar l'ordre, la tradició, la religió i la pau social. Un camí que van seguir molts dels seus companys.¹¹ Aquest camí el podem resseguir a la *La Fe Pública*, *La Discusión*, *El Barcino Musical*, *La Lira Española*, *El Locomotor* i *El Bien Público*.

Però Mañé també va saber vincular-se a altres aspectes principals de la vida cultural i associativa de la ciutat. Va pertànyer a la Reial Acadèmia de Bones Lletres de Barcelona,¹² a l'Ateneu Català i a l'Ateneu Barcelonès,¹³ va

⁵ Josep TARÍN-IGLESIAS, *Mañé i Flaquer*, Gent Nostra, Barcelona, 1983.

⁶ Arxiu Parroquial de Torredembarra, llibre de baptismes.

⁷ Arxiu Provincial de Tarragona, actes notarials.

⁸ Arxiu Municipal de Tarragona, secció Milícia Nacional.

⁹ Arxiu de la Universitat de Barcelona; arxiu de la Biblioteca Nacional, secció Junta de Comerç.

¹⁰ *El Genio*, 21 de setembre de 1845.

¹¹ Joan FUSTER i SOBREPÈRE, *Barcelona i l'Estat centralista. Indústria i política a la dècada moderada*. Eumo Editorial, Vic, 2006.

¹² Arxiu històric de l'Acadèmia de les Bones Lletres de Barcelona.

¹³ Arxiu històric de l'Ateneu Barcelonès.

ser part d'actes de caràcter obrer com les jornades dels cors claretians, i va ajudar a formar el partit polític Círculo Liberal de Amigos del País.¹⁴ En un pla molt més íntim es va casar amb la poetessa castellanenca Amàlia Fenollosa, amb qui va tenir dos fills, Margarita i Francesc Xavier. Persona molt malaltissa, va visitar diferents balnearis de Catalunya (la Puda, Montbui, etc.), i fora de les nostres fronteres, sobretot el balneari francès de Amalie-les-Bains. Una situació que també li va comportar haver d'abandonar la Ciutat Comtal per traslladar-se a la veïna vila de Sarrià.¹⁵

Mañé i 'El Brusi': modernització i professionalitat

Encara hem de definir quins i quan es va produir el gran salt d'una premsa amateur a una premsa professional. I amb això volem dir, quan la premsa i els periodistes van tenir consciència que el periodisme era una professió i no solament una plataforma per llançar les seves idees. Quan la premsa va començar a mirar més els balanços de final d'any que no pas com podien mobilitzar la població.¹⁶ Com podien millorar les seves xarxes de distribució i la seva maquinària. Pot ser que la recerca en la biografia de Mañé ens contesti molts d'aquests interrogants.

La vinculació de Mañé amb el *Diario de Barcelona*, dirigit per la família Brusi, va iniciar-se el 1847. El diari, que des dels anys trenta estava dirigit per Antoni Brusi i Ferrer, era una publicació abocada a desaparèixer, sense entrar en els diferents debats polítics.¹⁷ Així, el diari havia quedat ancorat en un simple element de difusió econòmica i cultural que anava perdent lectors. Mañé va entrar guiat per Pau Piferrer en aquesta nova aventura.¹⁸ Va estrenar-se amb la publicació d'un primer article dedicat a la inauguració del Gran Teatre del Liceu. Tot seguit va fer-se càrrec de la

¹⁴ Arxiu Casa-Museu Víctor Balaguer, documentació diversa.

¹⁵ Arxiu històric administratiu de Sarrià.

¹⁶ Maria Cruz SEONE, *Oratoria y periodismo en la España del siglo XIX*, Fundación Juan March/Editorial Castalia, València, 1977; Juan Francisco FUENTES i Javier FERNÁNDEZ SEBASTIÁN, *Historia del periodismo español*, Editorial Síntesis, Madrid, 1998; Diversos Autors, *200 anys de premsa diària a Catalunya (1792-1992)*, Caixa de Catalunya, Barcelona, 1995; Joan TORREN i Rafael TÀSIS, *Historia de la premsa catalana*.

¹⁷ Esteban MOLIST POL, *El Diario de Barcelona (1792-1963)*, Editorial Nacional, 1964.

¹⁸ La informació més valuosa que hi ha sobre la relació de Mañé i el *Diario de Barcelona*, la trobem dins de l'arxiu de la casa Brusi, actualment dipositat a la Casa de l'Ardiaca.

secció literària i de teatres; i molt aviat, de la secció de la premsa estrangera, en què va substituir Antoni Brusi. Però no serà fins a principis dels anys cinquanta que Mañé comença a capgirar el rumb del diari. A partir de la transcripció dels articles polítics més destacats dels diaris de Madrid i Barcelona, ell va incorporar el seu propi pensament, introduint a poc a poc el diari en el món del debat polític. Les primeres reticències del seu director es van superar el 1854. El motiu d'aquest canvi l'hem de trobar en dos fets clau. Per una banda, va començar a fer tasques de director. Per l'altra, es va envoltar d'un equip de persones i amics afins al seu pensament i el seu projecte. Gràcies a les pressions d'aquest equip i la força que el mateix Mañé ja havia agafat a la redacció, el director va sucumbir al desig de fer del vell *Brusi* un òrgan de debat polític, per convertir-se en la veu dels conservadors catalans. A partir d'aquest moment l'ascens del diari, així com del mateix Mañé, no va tenir aturador. El resultat es va poder notar molt aviat amb la multiplicació del nombre de subscriptors i el seu tiratge.

Però no va ser solament gràcies a la política que havia dissenyat Mañé que el diari es va anar estenent, sinó que va ser el fet d'una concepció empresarial de primer ordre a imatge de les diferents capçaleres que es publicaven a la resta d'Europa, sobretot a França i Anglaterra.¹⁹ Mañé va dissenyar una important xarxa de corresponsals, que va situar per totes les capitals europees i en molts punts d'Espanya. Si no hi havia corresponsals, se n'enviava un d'especial, com va ser el cas de Joaquín Mola i Martínez a la Guerra d'Àfrica, o el mateix Mañé, que va fer aquesta tasca en els congressos de Malines (Bèlgica). Gràcies als vaixells, els carruatges i, posteriorment, el tren, va distribuir el diari arreu del territori. Però aquest mitjà també va servir per aconseguir que notícies de fora arribessin molt més ràpid a la redacció. Va modernitzar la impremta i va fer servir per primer cop el telègraf com a mitjà d'informació.²⁰ Per sanejar l'economia del diari va incorporar els anuncis, que van comportar uns ingressos suplementaris. Va començar a publicar un almanac anual i va publicar una

¹⁹ Carlos RUÍZ, *La agonía del cuarto poder. Prensa contra democracia*, Trípodos, Madrid, 2008.

²⁰ Diversos autors, *Las comunicaciones a la construcción del Estado Contemporáneo en España. Correos, telégrafos y teléfonos*. Secretaría de Comunicaciones, Madrid, 1993.

edició de tarda. Va donar impuls a altres projectes editorials, com *El Lloyd español*. El resultat va ser immediat i va desfer-se de tota la competència a Catalunya, sobretot el seu rival principal, *El Telégrafo*. El *Brusi* es va convertir en un punt de referència dins i fora de Catalunya.

Però aquest camí no va ser tan planer com un es pot imaginar. Els problemes amb les autoritats, la mort dels amics, la censura, el segrest d'alguna capçalera, l'exili i la por a la presó van marcar bona part d'aquest període. Una etapa en què solament un cop Mañé va separar-se del diari, quan va ser designat pel govern director del diari *La Época* a Madrid. No serà fins al 1866 que Mañé va viure un dels moments més difícils de la seva carrera periodística. Motivat per les topades amb les autoritats locals i amb el mateix govern, es va veure obligat a anar a l'exili, en direcció a França. Tot i el dolor de deixar els seus enrere, va ser l'oportunitat per conèixer un país i unes institucions que el marcarien per sempre més, Euskadi, i que es reflectirien en el seu pensament posterior.²¹

Va retornar el 1867, gràcies a la intervenció d'Isabel II. Durant el període d'estada fora d'Espanya, a l'Hotel Nelson de París, va seguir col·laborant amb el diari amb el pseudònim de Juan de la Torre, en record de la seva vila natal. El retorn va marcar un temps, fins a la revolució del 1868, de quasi un silenci absolut, sense entrar en el debat polític. Un silenci marcat pels acords a què va arribar amb les autoritats locals i el mateix govern. El setembre de 1868 va marcar el seu ressorgiment. Va ser designat membre de la Junta Revolucionària de Barcelona, càrrec que va rebutjar excusant-se en la seva mala salut i en el fet que ell no era veí de Barcelona sinó de Sarrià.

Nació o província. El catalanisme de la primera fornada

Fins aquest moment hem fet un repàs a la vida i la professió de Mañé fins al 1868. Ara és bo que ens introduïm dins del seu pensament més polític. Aquesta recerca ens ajuda a començar a concebre com el catalanisme i la idea de Catalunya com a nació no l'hem de vincular solament a les darreries del segle XIX i a una opció política, sinó que hem

²¹ Jordi BOU, «Joan Mañé i Flaquer i el conflicte foral al territori basc», dins de *L'Estat-nació i el conflicte regional: Joan Mañé i Flaquer, un cas paradigmàtic (1823-1901)*, Publicacions de l'Abadia de Montserrat, Barcelona, 2004.

de cercar-la més enllà en el temps, i dins de les diferents famílies polítiques. Un moment en què Catalunya, com ha assenyalat Borja de Riquer, mirava d'encaixar en l'Estat liberal espanyol, però també amb un afany per transformar i modernitzar el mateix Estat.

En primer lloc és necessari per definir Mañé com a catalanista cercar la seva pròpia autodefinició, el seu sentiment. Una definició que podem estendre a altres persones del seu voltant amb qui tenia relació. Al llarg dels anys del nostre estudi hem pogut constatar en diferents ocasions que ell es definia com a catalanista, mai com a regionalista, sense menysprear la seva condició d'espanyol. Però quins són els seus fils argumentals? Mañé centra el seu discurs en termes globals aplicables a qualsevol nacionalitat, amb Estat o sense.

Defineix l'espai que ocupa Catalunya en el mapa territorial europeu. Per ell la terra catalana limita al nord amb els Pirineus, al sud amb les terres valencianes, a l'est amb la Franja i a l'oest amb el mar Mediterrani. D'aquesta manera, la idea de Països Catalans no existeix en el seu vocabulari. Solament considera com a germans els catalans de la Catalunya Nord, vinculats en aquells moments pels corrents literaris i de recuperació de la llengua.

El tema principal del seu argument el centra en el fet de la llengua. Per Mañé no som catalans perquè parlem català, sinó que parlem català perquè som catalans. La pèrdua d'aquest tret diferencial, la parla, suposava la progressiva desaparició sense aturador del fet nacional, engolit per la maquinària homogeneïtzadora que feia servir el govern, sota la idea de fer una societat construïda solament sota la cultura i els valors castellans.²² Molts cops s'ha acusat Mañé, sobretot tots aquells que volen demostrar com el català a Catalunya era un fet quasi residual, de no fer servir el català en els seus escrits.²³ Un fet que al llarg de la nostra investigació hem pogut constatar, fins i tot en períodes posteriors al marc cronològic al qual ens hem circumscrit. Ho hem pogut veure a partir de tota la correspondència que hem pogut recollir, més de cinc-centes cartes. Però aquesta afirmació té dos punts d'inflació. El primer és l'entrevista que va concedir a Joan Maragall, a finals dels anys noranta. Una entrevista íntegrament feta en català. L'altre fet important és la seva vinculació amb el Jocs Florals, on va participar des de la seva primera edició fent diferents funcions.

²² Pere ANGUERA, *El català al segle XIX. De llengua del poble a llengua nacional*.

²³ Joan-Lluís MARFANY, *La cultura del catalanisme i Llengua, nació i diglòssia*.

Però per què Mañé va utilitzar quasi sempre el castellà com a llengua vehicular? Pel fet que Mañé volia fer sentir la seva veu de protesta més enllà de la terra catalana. Conscient de les dificultats que tenien els sectors burgesos catalans per fer sentir la seva opinió a Madrid, va decidir emprar el castellà perquè també a Madrid comencessin a escoltar aquesta veu, seguint el model que van fer servir els foralistes bascos per defensar els seus interessos a la capital de l'Estat.

A fi de salvar la llengua proposa tot un seguit de mesures. Va defensar la necessitat que a l'escola, almenys a les primeres lletres, els alumnes aprenguessin les lliçons en català, i s'introduís el castellà a partir de secundària. Així se'n presenta com un defensor del bilingüisme. Per altra banda, creia que era necessari la creació d'una normativa per a la llengua, a fi de donar una estructura unificada a tot el territori. També creia que era necessària la constitució d'una societat científica dedicada a l'estudi, pervivència i modernització de la llengua. I, finalment, l'obligatorietat que tots els membres de l'administració pública havien de saber i parlar el català. Com ell va dir, no hi havia lògica en el fet que tot un poble hagués de canviar els seus hàbits per una minoria.

L'altre gran element definidor era la història. En un moment en què els estudis sobre la història de Catalunya començaven a sorgir amb força, Mañé se'n va valer per explicar l'existència de la nació catalana abans de la constitució de l'Estat espanyol. Coneixedor dels documents que s'havien guardat a l'Arxiu de la Corona d'Aragó i amic personal d'historiadors com els Bofarull i Víctor Balaguer, es va emmirallar en l'obra de Pau Piferrer. Hem de marcar una diferència amb la resta dels seus coetanis en el fet que no solament es va centrar en el període medieval, el mite constituent i de plenitud, sinó que també va fixar la mirada en el període de la història moderna, el mite de la decadència.²⁴ Si la primera part li serveix per argumentar el fet de l'existència d'una nació, amb consciència pròpia, la segona part li va servir per cercar els motius de la pèrdua de poder del Principat. Una decadència social, política, administrativa i econòmica, que responia a un sol fet, la idea centralitzadora que van impulsar les diferents monarquies, amb la introducció de maneres de governar provinents d'altres països, sobretot de França. Una situació que va

²⁴ Magí SUNYER, *Els mites nacionals catalans*, Eumo Editorial, Vic, 2006.

donar lloc a la progressiva desnaturalització del mateix territori. Però el moment d'entrar a estudiar el període del primer liberalisme espanyol, el Trienni Liberal (1820-1823), es fixa en el fet que és un moment de màxima llibertat individual i nacional, però que no va acompanyada d'una llibertat i un respecte per Catalunya, motius que ell edueix per donar una explicació als fets produïts a Catalunya a partir del 1822.

Espanya: centralització i homogeneïtzació

Però era conscient que l'encaix de Catalunya a l'Espanya liberal no solament venia per la reivindicació catalana, sinó per la transformació total del mateix Estat.²⁵ En el moment de parlar d'Espanya, Mañé se'ns presenta davant una doble visió del mateix Estat. Per una banda, un sentiment de pertinença i, per altra, un sentiment de ressentiment. Com va percebre Víctor Balaguer, aquesta dualitat era el resultat del fet de sentir-se espanyol, considerava Espanya com la pàtria comuna de tots, però Catalunya era la seva llar: *«Tengo para España el amor del patricio y para Cataluña el del hijo; que yo se bien que en este mundo hay dos hogares, el de la patria y el de la familia»*.

Per Mañé, Espanya és tant una nació com un Estat, depenent del moment i de la tensió que viu el país, i sobretot respecte a Catalunya. A tall d'exemple, durant la guerra amb el Marroc, el 1860, no va dubtar a considerar-la, com la resta dels seus coetanis, com un orgull nacional. L'altra cara de la moneda la trobem en el Mañé que percep Espanya simplement com un simple Estat, acompanyat de tot el sentit pejoratiu que comporta aquesta paraula. I en aquest punt és el que centra la reivindicació i la denúncia que va fer durant tota la seva vida. Una Espanya on era molt difícil, sinó impossible, conviure dins d'un espai comú marcat per l'opressió i la desconsideració de la resta de nacionalitats. Un Estat que ell denuncia com el culpable directe de la desaparició de les nacionalitats, les institucions, els costums, les llengües i els caràcters de la resta dels ciutadans que es diferenciaven gràcies a un trets propis que s'anaven diluint.

Per ell el rovell de l'ou de tota aquesta conflictivitat l'hem de cercar en la forta centralització i en els partits polítics. Una centralització que

²⁵ Borja DE RIQUER, *Identitats contemporànies: Catalunya i Espanya*, i *Epistolari de Duran i Bas*.

havia estat una còpia del model francès que s'havia imposat a partir del 1789, identificat com el principal motor de la destrucció de les institucions de caràcter històric i de la diversitat cultural que hi havia al territori. Però Espanya, aleshores, també representa el resultat d'una societat decadent.²⁶ Seguint els escrits de Mayans, Cadalso i Forner, homes de la Il·lustració espanyola del segle XVIII,²⁷ percepc aquesta decadència en els diferents monarques que es van anar succeint al llarg dels segles, gràcies a la imposició d'uns costums que s'enfrontaven a les lleis i les institucions hereves del període medieval. Per això Mañé fa una diferenciació clau: unitat nacional i unitat constitucional. Si la primera feia esment a la pertinença a una comunitat humana, la segona feia referència a qualsevol concepte polític, institucional o cultural. I aquí rau el punt d'inflexió de la seva percepció doble d'Espanya. Si la primera era acceptada sense cap mena de problema, la segona comportava un enfrontament directe. La voluntarietat es converteix en un factor clau i l'element abstracte (l'Estat) és rebutjat.

I a aquesta centralització, li posa el nom de la capital de l'Estat, Madrid. Des del 1848 comença a culpabilitzar-la de tots els mals que succeeixen a la resta del país. A la correspondència que va mantenir amb el duc de Solferino podem començar a veure aquest menyspreu.²⁸ Per ell Madrid significava la corrupció, on els diners obrien qualsevol porta, on el clientelisme es trobava a qualsevol racó a fi d'aconseguir un lloc a l'administració. Una visió que va augmentar el 1850 quan hi va fer el seu primer viatge. Però aquesta situació també li va obrir els ulls per adonar-se que els catalans mai no podrien fer res si no eren forts en aquella capital.

La prepotència de Madrid era el resultat del fort centralisme de l'Estat. Per lluitar contra aquesta situació de castració política i institucional va plantejar tot un seguit de mesures. La primera i més important era la mateixa descentralització. Per això era necessari que tant els governadors civils com els capitans generals perdessin els seus poders sobre la

²⁶ Joan MAÑÉ, «El regionalismo», *Diario de Barcelona*, 1887.

²⁷ Mario ONAINDÍA, *La construcción de la nación española. Republicanismo y nacionalismo en la ilustración*, Ediciones B, Barcelona, 2002.

²⁸ Jordi BOU, *Correspondència entre Benet de Llanza i Joan Mañé i Flaquer. Espistolari social, polític i cultural (1847-1862)*. Abadía de Montserrat, Barcelona, 2002.

ciutadania i les institucions locals.²⁹ I solament es podia aconseguir atorgant a aquestes institucions una llibertat de recaptació i de gestió. Els municipis tenien l'avantatge, davant l'Estat, de conèixer millor els problemes i les inquietuds dels ciutadans. Per una altra banda, aquests municipis es convertirien en la principal garantia de la pau social, perquè amb les mans lliures podrien negociar d'igual a igual amb les forces populars dels diferents indrets. El municipi es convertia, d'aquesta manera, en l'eina principal de control social. Mañé se'ns mostra com un defensor d'un sistema autonòmic tant regional com local. Així, era necessari el restabliment dels furs, que s'havien de modificar davant de les noves situacions del segle XIX, i la pervivència del dret català. Però també hi veu un problema. La descentralització havia de ser total. Això vol dir que les capitals de província en cap cas havien de fer la mateixa funció que s'havia fet des de Madrid. I Barcelona era la primera receptora de les seves queixes.

Aquesta descentralització també havia de ser de caràcter polític. Al llarg dels anys, i això li va comportar molts problemes, va reclamar l'existència de delegacions independents dels partits polítics, delegacions regionals que poguessin elegir lliurement els seus candidats. El motiu principal d'aquesta reclamació l'hem de cercar en la denúncia reiterada de la figura del *cunero*.³⁰ Aquest personatge, imposat pels diferents partits polítics, era percebut, i amb raó, com un element estrany al país. La seva no-relació amb el territori, la seva no-participació en les campanyes electorals, feien d'ells persones que no anaven a les Corts a defensar els interessos dels seus votants, sinó, simplement, a votar el que el partit els exigia. Per aquest motiu proposava que qualsevol candidat havia de ser fill de la circumscripció per la qual es presentava, o almenys tenir-hi interessos econòmics o viure-hi. Un exemple el trobem en els motius que el van portar a abandonar el projecte del partit Círculo Liberal de Amigos del País, en què la direcció va voler imposar un candidat per Barcelona que havia nascut i vivia a l'Havana.

Però per portar a bon port tot aquest conjunt de mesures era necessari atorgar més llibertat a la participació ciutadana en la política. Va defensar la

²⁹ Manel RISQUES I CORBELLA, *El govern civil de Barcelona al segle XIX*, Abadia de Montserrat, Barcelona, 1995.

³⁰ Juan Antonio INAREJOS MUÑOZ, *Ciudadanos, propietarios y electores en la construcción del liberalismo español*, Biblioteca Nueva, Madrid, 2008.

necessitat del sufragi universal masculí. Els resultats serien una pau social, l'abandó definitiu de la revolució com a element de canvi popular i una democratització més gran de la societat. Tot i defensar aquest precepte, ell posa tot un seguit de condicions. La més important era la necessitat d'una educació general. Solament l'home amb uns estudis bàsics (llegir i escriure) podia ser capaç de crear-se una opinió pròpia, i de retruc podria refusar discursos extremistes (republicà, socialista, comunista i carlista) que eren percebuts com els autèntics enemics de la societat i l'Estat. Però també serviria perquè tots aquells que veien en l'Estat el seu enemic, s'adonessin dels avantatges que comportava la societat liberal, sobretot en espais rurals, on la modernització i la llibertat encara no s'havien fet notar, i que era camp adobat perquè sectors carlistes s'hi fessin forts. En el cas de les ciutats això comportaria que les classes subalternes comencessin a obviar discursos incendiàries, en comprovar com aquella societat que en un principi els rebutjava, ara els obria els braços per una millora personal.

A tall de cloenda

La figura de Joan Mañé i Flaquer ens donà tot un conjunt de respostes a qüestions que encara avui dia estan per resoldre. El seu llegat a la cultura, la política, la societat i la premsa catalana són inqüestionables. Mañé, i no és un cas particular, esdevé un bon exemple per cercar i donar forma als primers moviments catalanistes. I la premsa es va convertir en l'espai idoni on desenvolupar un projecte de conjunt, que havia d'enfrontar definitivament la seva terra i Madrid, tot i les reticències en forma de por de certs sectors catalans. Ell va fer de la premsa un element professional, el va modernitzar i el va voler treure de l'encotillament d'àmbit local i provincial per convertir-lo en una eina de defensa i denúncia.

Des d'un vessant polític va defensar un catalanisme de caràcter pactista, que també va trencar amb la idea de gos mesell de docilitat davant les autoritats. Des de les pàgines de *Le Messager du Midi* i *El Criterio* va dissenyar, just en el moment de la publicació dels textos d'Illes i Vidal, un programa polític de caràcter catalanista. I això es reflecteix en la seva campanya en defensa de la llengua, del dret, de la cultura i de la història de Catalunya; però també en el fet de la recuperació de les institucions i les lleis catalanes. Unes idees que defensava sota la premissa de la necessitat d'adequar-les als moments que es vivien i la modernització d'Espanya.